

Okazionalizmy - spôsob obohacovania slovnej zásoby v slovenskom jazyku

Daniela Tkáčová, Filozofická fakulta PU, tkacova.daniela@gmail.com

Kľúčové slová: príležitostné slová, slovotvorba, publicistický štýl, kontext, neformálna komunikácia, expresívne slovo

Keywords: occasional words, word creating, journalistic style, context, informal communication, expressive word

V posledných rokoch sa lingvisti, ale aj bežní užívatelia jazyka intenzívne zaujímajú o procesy, ktoré sa odohrávajú v slovnej zásobe. Slovná zásoba odráža život a stav spoločnosti. Aj napriek relatívne vysokej stabilite jazyka je preň charakteristické, že sa vyvíja a podlieha zmenám v spoločnosti. Zmena slovnej zásoby je nekonečný proces, ktorý je spôsobený niektorými faktormi.

Po prvé, sú to faktory mimojazykové, medzi ktoré patrí vznik nových skutočností, ktoré si vyžadujú vznik nových pomenovaní, alebo zánik starých skutočností a zároveň aj zánik starých pomenovaní. Málokedy sa stáva, že sa pre novú skutočnosť, ktorá práve vznikla, okamžite nájde nový pojem alebo nové pomenovanie. Často sa slovenský ekvivalent nájde a ujme až po určitom čase.

Sú to historické zmeny v spoločnosti, ktoré veľkou mierou pôsobia na zmeny v lexike. Ide vlastne o obdobie, kedy sa Slovensko otvorilo svetu a tým sa začala významne obohacovať naša slovná zásoba. Aj keď je vplyv spoločnosti na jazyk dnes väčší ako vplyv jazyka na spoločnosť, nedá sa hovoriť o jednostrannom procese.

Po druhé, sú to zmeny v slovnej zásobe spôsobené faktormi, ktoré súvisia so zmenami myslenia a poznania. To tiež prináša potrebu nového pomenovania a precízneho vyjadrovania.

Tretím faktorom, ktorý sa podieľa na zmene slovnej zásoby sú zmeny jazykové, systémové. Zmeny sú určené postavením lexikálnej jednotky v jazykovom systéme. Nové slová nevznikajú len z potreby pomenovania novej skutočnosti, ale vznikajú aj v dôsledku hľadania presnej, účinnej formulácie, alebo pre ozvláštnenie, aktualizáciu textu.

K takému účelu slúžia aj autorské neologizmy – okazionalizmy. Názov pochádza z latinského slova occasionalis, čo znamená príležitostný. Sú to príležitostné slová, ktoré vznikajú v momente reči, len pre jeden konkrétny prípad, pri konkrétnej príležitosti. Kedykoľvek sa vyskytne požiadavka novej jazykovej jednotky, hovoriaci ju utvorí. Neologizmy sú súčasťou jazykového systému, okazionalizmy sa vyčleňujú ako fakty reči. Kým neologizmy postupne strácajú črtu novosti, okazionalizmy si svoju nápadnosť v reči zachovávajú. Prejavujú sa rysom náhodnosti a príležitosti. Vyjadrujú citové, spravidla negatívne hodnotiace postoje. Životnosť takéhoto okazionalizmu závisí od rôznych faktorov. Napríklad od použitia jazykovej jednotky v komunite, od estetiky slova, od stupňa potrebnosti slova atď. Okazionalizmus prestáva byť okazionalizmom vtedy, ak sa jeho použitie znásobuje. Význam okazionalizmov nie je bez kontextu pochopiteľný. Preto ich použitie je jednorazové a viaže sa na jeden jediný kontext. Slovotvorná forma často prispieva k tomu, že slovotvorný význam sa stáva nezreteľným. Preto len kontext napomáha k pochopeniu lexikálneho významu slova, k jeho identifikácii. Cieľom okazionalizmov nie je pomenúvať nové predmety a javy, ale tlmočiť citový, hodnotiaci postoj jedinca. Autor ich vytvára cielene, aby upútal adresáta.

Okazionalizmy sú často charakterizované ako neologizmy autorské, individuálne a štylistické, z hľadiska frekvencie sú zriedkavé. Vo všetkých lingvistických prácach sa pri

vymedzení okazionalizmov a ich začlenení do slovnej zásoby daného jazyka vychádza z troch základných vzťahov, k jazykovému systému, k jazykovej norme a k jazykovému úzu.

V slovenskej jazykovede sa pri posudzovaní vzťahu okazionalizmov k jazykovej norme vychádza z viacerých prác K. Buzássyovej. Autorka vyčleňuje tri skupiny okazionalizmov: 1. potenciálne slová, ktoré sú normatívne a vznikajú v prípade potreby celkom prirodzene, lebo existujú v systéme ako potencia; 2. individuálne autorské slová, ktoré sa odkláňajú od slovotvornej normy, ale v zmysle jej rozvíjania; 3. príležitostné slová, ktoré porušujú slovotvornú normu. V ruských lingvistických prácach týkajúcich sa okazionalnej slovotvorby významné miesto patrí Zemskej, Lopatinovi, Uluchanovovi, Chanpirovi a iným. Ich pohľad na príležitostné slová je rozdielny. A.G. Lykov ruské okazionalné slová rozdeľuje na slová kanonické t.j. uzuálne, obyčajné, všeobecne používané a okazionalné, teda príležitostné, individuálne používané, vznikajúce improvizáciou v procese reči. Neobyčajnosť okazionalných slov sa vníma na pozadí zvyčajných kanonických slov. Autor vymedzuje protikladné kategórie uzuálnosti a okazionalnosti. Kategória uzuálnosti zahŕňa všetko stabilizované, obyčajné a prirodzené v používaní daného jazyka. Na druhej strane sa vydeľuje kategória okazionalnosti, ktorá protirečí tradícií a norme. V prípade I.S. Uluchanovova okazionalizmom chápe každé utvorené, nie reprodukované slovo, ktoré zaplňa teoreticky možné prázdne miesto slovotvorného systému. Podľa autora okazionalné jednotky treba odlišovať od takých slov, ktoré nie sú realizáciou systémových možností a nemajú pripravené miesto v slovotvornom procese. Autor okazionalizmy stotožňuje s podskupinou potencionalných slov. V hierarchii systém - norma - úzus sa ukazuje ako rozhodujúci pri definičnom vymedzení okazionalizmov práve posledný člen. Každé okazionalné, či potencionalné slovo môže byť vytvorené na pozadí systému alebo aj mimo neho, môže byť normatívne i nenormatívne. Každé má však vlastnosť neuzuálnosti, teda nevyskytuje sa v úze, ale je súčasťou individuálnych rečových kontextov. E. Chanpira a E.A. Zemskaja pod okazionalizmami chápu len individuálne autorské slová, stavajúc do protikladu okazionalné a potencionalné slová. E. Chanpira definuje kategóriu potencionalnosti a kategóriu okazionalnosti. Potencionalnosť chápe ako možnosť vzniku rečového faktu, ktorá je daná jazykovým systémom. Materializáciou kategórie potencionalnosti potom vzniká potencionalné slovo. Kategóriu okazionalnosti charakterizuje ako možnosť vzniku rečového faktu, ale bez určenosti jazykovým systémom. Každý konkrétny prejav kategórie okazionalnosti je okazionalizmus, ktorý sa vzhľadom na svoju nesystémovosť musí spájať s určitým kontextom alebo s konkrétnou rečovou situáciou. E. Chanpira vidí vo vzťahu medzi okazionalnosťou a potencionalnosťou nepriamu úmeru. Čím je vyšší stupeň okazionalnosti, tým je nižšia potencionalnosť rečového faktu a naopak.

Okazionalizmy sú predovšetkým individuálne autorské slová spisovateľov, publicistov, vedcov, v menšej miere slová zachytené v bežnej komunikácii. Okazionalné slová, ako čisto rečové javy, nepatria do jazyka. Vytvárajú sa nanovo pre každý dôležitý a konkrétny prípad použitia. Pri okazionalnom slove každý konkrétny akt jeho použitia je jediným v jeho rečovej realizácii. Pri kanonickom slove každý konkrétny akt jeho použitia je len jedným z prípadov jeho rečového použitia. Okazionalizmy sa môžu opakovať. Na rozdiel od kanonických slov sa okazionalizmy nereprodukovujú. Typická je pre nich jednorázovosť a tvorivosť.

Slovotvorná odvodenosť pri okazionalizmoch neplatí absolútne. Aj keď je tam istá slovotvorná motivácia. Nenormatívnosť je typickou vlastnosťou okazionalizmov. Sú to vedome motivované slová odklonené od normy. Funkčná jednorázovosť podľa A.G. Lykova znamená tvorbu slova na jedno použitie (Lykov, 1976, 18). Autor tvrdí, že závislosť okazionalizmov od kontextu je absolútna a bez kontextu nežijú (Lykov, 1976, 19). Expresívnosť okazionalizmov je ich záväznou vlastnosťou. Podľa A.G. Lykova expresívnosť okazionalných slov má inherentný charakter. To znamená, že okazionalné slovo je expresívne

samo o sebe (Lykov, 1976, 23). Okazionalne slová z hľadiska nominácie sú fakultatívnym, nie záväzným faktom, pretože vznikajú ako synonymá k existujúcim jazykovým vyjadreniam (Lykov, 1976, 26). Okazionalizmy sú aj synchronne aj diachronne. Synchronne preto, že podobne ako obyčajné kanonické slová v ich systémovom vzťahu s inými slovami, okazionalizmy sú s nimi späté produktívnosťou slovotvorných postupov, sémantickými, gramatickými a inými vzťahmi a preto sa v reči tvoria už z existujúcich morféme. Diachronne preto, že okazionalizmy a čisto rečové fakty v procese svojho vzniku sa včleňujú do lineárnej časovej postupnosti druhých rečových aktov. Preto akt vzniku nového okazionalneho slova (diachronny moment) a akt jeho funkčného spolunažívania s inými okazionalnymi slovami a hlavne kanonickými slovami (synchronny moment) je jednorazový a prebiehajúci súčasne (Lykov, 1976, 28). Posledným príznakom je jeho príslušnosť ku konkrétnej osobe.

Príklady zo spoločensko-politického a verejného života na Slovensku. Predseda najvyššieho súdu Štefan Harabin tvrdí, že finančná kontrola z ministerstva financií, ktorú on sám opakovane nevpustil na Najvyšší súd, sa „*spolitizovala*“. Predpona *s-* v našom prípade upresňuje význam slovesa *politizovať* v zmysle náhle nabrat' na obrátkach v širokom meradle a verejne, prostredníctvom všetkých dostupných prostriedkov. Podobne aj predseda parlamentu Richard Sulík oznámil nedávno verejnosti v Televíznych novinách, že: „Peniaze pôjdu tam kam patria, do kultúry.“ Predstavitelia strán a hnutí na základe postupu politického protivníka ochotne a pohotovo vyslovujú hypotézy o možných dôsledkoch konkrétneho kroku alebo postupu. Reakciou na výrok predsedu NR SR bolo: „*Skulturnieva sa!*“ Opozícia mala na mysli, že sa začal proces obnovy alebo úplnej reformy našej kultúry. Práve predponou *s-* výstižne, aj keď s nádychom sarkazmu, vyjadrili tento začatý proces.

Verejné politické prejavy reprezentujú jednu z dôležitých a značne sa meniacich sfér súčasnej verejnej a hovorovej komunikácie. Analýza ich jazyka ukázala na jednej strane charakteristiky zhodné s verejnými hovorenými prejavmi, na druhej strane rysy špecifické, závislé na aktuálnej komunikačnej situácii. Z hľadiska podielu štandardného a neštandardného vyjadrovania sa dá skonštatovať prevaha štandardných, bezpríznakových prostriedkov všetkých jazykových rovín, ktoré tvoria kontrastné poradie zámerne a spravidla cielene užívaných prostriedkov príznakových, hlavne expresívnych, emocionálne zafarbených a subjektívne hodnotiacich. Účinné bývajú aj prostriedky ojedinelé, ozvlášťujúce.

V našom slovenskom prostredí na seba upozorňujú pohotovou jazykovou slovotvorbou naši politici. Najnovšie okazionalizmy vyšli aj z úst premiéra Roberta Fica. Po voľbách porazený víťaz Robert Fico vyhlásil: „*Ak pravicová vláda zostaví tento zlepenec... Musia si uvedomiť, že keď tento zlepenec uzatvorí, tak spôsobí na Slovensku obrovskú politickú nestabilitu, pretože do roka je po nich. Možno aj skôr*“ (TV Markíza, 7.9.2010). „*Presne nič z toho nezostane, len nejaký zdrapanec!*“ - reagoval neznámy čitateľ Pravdy v debate (Pravda 8.9.2010). Nedávno moderátor televíznych novín použil výraz týkajúci sa zostavenia novej vlády - *pravicový štvorlístok* (TV Markíza, 2.10.2010). O čosi neskôr v TV novinách Markízy moderátor narábal s pojmom vládny *koaličný štvorlístok* (TV Markízy, 3.12.2010). V každom z týchto okazionalizmov je cítiť hodnotiace a kritické stanovisko hovoriaceho k objektívnej skutočnosti. Ide o potrebu čo najvýstižnejšie sa vyjadriť a súčasne deklarovať svoj psychický a sociálny postoj k realite. Napätie medzi opozíciou a koalíciou nabera v parlamente, ani nie dva mesiace po voľbách, na obrátkach. Anna Belousová dala facku poslancovi za SaS Igorovi Matovičovi. Dnes sa stalo populárnym v politických kruhoch slovné spojenie *Anča Dlaňová*, ktoré podľa poslanca za SaS Juraja Droba v parlamente nabralo úplne iný rozmer. Pohotový autor použil toto slovné spojenie za účelom paródie skutočnosti. Súčasne skrýva v sebe bohatý komunikačný potenciál. Okazionalizmy sú tie slová, ktoré poskytujú bohatú predstavu o komunikačnom potenciáli jazyka, pretože pri hodnotení rôznych stránok života si nevystačíme iba s normatívnymi jednotkami. V súčasnej pluralistickej politike dominuje jednostranná apriórna kritika a zosmiešňovanie všetkých

krokov politických oponentov. To znamená, že mnohé politické okazionalizmy sú predurčené oznámiť negatívny názor. Mnohé sú prijímané veľmi rýchlo, iné ešte rýchlejšie priťahujú opozíciu a najskôr sú prijímané tie, ktoré sa dotýkajú tých najcitlivejších tém.

„*To, čo sa u nás nazýva „liberárna pravica je partia ...“*“ pokračuje redaktor denníka Pravda v tom istom príspevku, „...*ktorá nikdy nevládla inak*“. Slovo *partia* nemá nič spoločné s predstavou strany, ale skupinou ľudí v negatívnom význame, s ktorej praktikami sa nemôžeme stotožniť. Autor zastávajúci záujmy ľudu takto verejne a otvorene deklaruje nedôveru k spomínanej koalícii. Pojem *partia* má symbolizovať skupinu ľudí, okolo ktorých sa stále krútila atmosféra finančnej katastrofy, nedostatku peňazí, bezhlavého šafárenia s financiami. Takáto filozofia vládnutia by tu bola na stole „... *kríza-nekríza, Fico- Nefico...*“, pokračuje redaktor denníka Pravda. Týmito slovnými hračkami vytvorenými pomocou zápornej predpony *ne-* autor vyjadruje svoj ľahostajný, dokonca až odmietavý postoj k spomínanej vláde a jej vodcovi. Dokonca upozorňuje na neadekvátny prínos takeého obdobia a takýchto ľudí. Podobne sa vyjadril aj predseda SDKÚ Mikuláš Dzurinda, ktorý obohatil týždenník PLUS 7dní o myšlienku týždňa. Na adresu SMERu povedal: „*Je to skorumpovaná partia bývalých komunistov, ktorá si November 1989 ani nevšimla*“ (PLUS 7dní, 11.11.2010).

V okazionalnej slovotvorbe s etnokultúrnymi konotáciami je stále aktuálna téma vnútropolitického súboja na Slovensku. Ako príklad uvedieme názov článku redaktora týždenníka PLUS 7dní - *Ivan Zlatoustý*. Kumuluje v sebe etnokultúrne konotácie a zároveň je prostriedkom pre vyjadrenie expresívnosti. Autor vytvára satirický, ale veľmi negatívny jazykový obraz odohrávajúci sa na našej politickej scéne. Pán prezident čím ďalej, tým viac prekvapuje svojimi výrokmi, ktoré sú impulzom na vyslovenie obáv, či náš najvyšší ústavný činiteľ môže naďalej zodpovedne vykonávať túto funkciu. A tak sa spoločenská nedôvera voči nemu odrazila v spomínanom okazionalizme (PLUS 7dní, 18.11.2010).

Na nemenovanej slovenskej televíznej stanici sa objavuje reklama, ktorej obsah znie: „*Kde bankujete?*“ Každý chápe význam slova a celej repliky, nakoľko sloveso *bankovať* je odvodené z pre nás už známeho a často používaného slova - podstatného mena *banka* pridaním prípony *-ovať*, ktorú každý dobrý pozná, pretože je typickou pre tvorenie slovies. Aj keď takáto slovotvorba nie je bežná v slovenskom jazyku, spĺňa však svoj komunikatívny zámer a umocňuje sa ňou expresívnosť jazyka. Cieľom je, jednoducho, zaujať diváka, zatraktívniť stereotypnosť jazyka a umožniť divákovi kontakt podobnými slovesami, čo je dnes bežné. Možno životnosť tohto slova bude veľmi krátka a bude spätá so životnosťou konkrétnej reklamy. Možno ide o ďalšie nové slovo, ktoré obohatí slovenskú slovnú zásobu. Ale s určitosťou vieme povedať, že otázka: „*S kým bankujete?*“ pochádza z anglickej otázky: „*Who do you bank with?*“ Ide o jej doslovný preklad. Módnou záležitosťou sa teda stáva nielen preberanie konkrétnych slov z anglického jazyka, ale dokonca aj celých viet. Otázkou už len ostáva, aká je miera vyvolaných asociácií u slovenského diváka. Podobný príklad môžeme uviesť, keď sa redaktor Týždenníka PLUS 7 DNÍ opýtal herca Milana Lasicu pri príležitosti jeho jubilea na čo sa ešte dokáže tešiť. Milan Lasica odpovedal: „*Na príjemné veci. Na to ako pôjdem hrať golf, dokonca sa teším, že budem mať dnes predstavenie v divadle v Prostejove, lebo teraz dosť zájazdujem*“ (PLUS 7 DNÍ, 28.10.2010). Význam slovesa *zájazdovať* možno opísať slovami ako mať pred sebou obdobie plné zájazdov. Pri tvorení potrebného slovesa ukazuje sa ako výhodnejšie vychádzať od prídavného mena *zájazdový* a podľa modelu *pochodový* – *pochodovať* utvoriť sloveso *zájazdovať*. Uvedený príklad je neklamným dôkazom, že podobných slovies bude pribúdať a snáď aj takáto slovotvorba sa stane bežnou pre slovenského občana. Uvedieme ďalší podobný príklad. Na známej slovenskej rozhlasovej stanici sa moderátor opýtal kolegu spravodajcu, ktorý práve dočítal správy o zdražovaní benzínu a nafty, či budú drahšie aj potraviny, ovocie a zelenina. Ten odpovedal, že momentálne úpravy cien smerom hore sa nebudú nateraz týkať spomínaných komodít. Reakcia moderátora na to bola: „*Tak, budeme viacej red'kovkovať. Red'kovkujte s nami.*“

Myslím si, že každý pochopil význam tohto slovesa. Moderátor mal na mysli, že budeme jesť viacej reďkoviek, vzhľadom na to, že sa zvyšovanie cien zeleniny a ovocia nedotkne. Choreograf známeho folklórneho súboru Železiar na tanečnej skúške oznámil: *...a teraz ideme čardášovať*“ (Regionálne vysielanie, 27.12.2010). Choreograf takto vyzval tanečníkov, aby začali nacvičovať tanec čardáš. Všetkým tento pokyn bol úplne jasný, pretože slovo čardášovať je vlastne sloveso, ktoré bolo vytvorené bežnou slovesnou príponou *-ovať*. Takto by mohli vzniknúť ďalšie slovesá z tanečného prostredia – odzemkovať, fľaškovať, klobúkovať, karičkovať. Uvedieme aj ďalší prípad na podobnú slovotvorbu. „*Ja budem budúci týždeň Reflexovať a ty budeš Kolesovať*...“ oznámila moderátorka televízie Markíza Jana Hospodárová pri rozhovore s moderátorom relácie Koleso šťastia a pomoci Michalom Bruchalom (Markíza, 9.1.2011). Názvy novoutvorených slovies sme uviedli veľkými písmenami, nakoľko naznačujú, že slovesá boli utvorené z názvov televíznych relácií Reflex a Koleso šťastia za pomoci prípony *-ovať*. Minister dopravy Ján Figel' v súvislosti s Vianočnými sviatkami na adresu svojich a našich detí sa vyjadril, že „... je vzácné byť s deťmi, pretože deti dnes mobilujú, pracujú na počítači ...“ (TV Markíza, 24.12.2010). Pán minister mal namysli, že naše deti dnes často používajú mobilné telefóny. Sloveso *mobilovať* vzniklo tým istým slovotvorným postupom, ako skôr uvedené príklady. Slovo splnilo svoj zámer, má výpovednú hodnotu a pociťujeme ho ako expresívne slovo.

Na Štedrý deň v rannom vysielaní Adely Banášovej a moderátora Sajfu sa Adela opýtala svojho rádiového host'a „... a u Vás Vianočnosť je asi v akej intenzite?“ (FM Rádio, 24.12.2010). Novovytvorené slovo späté s Vianocami vyjadruje maximálne všetko, čo vôbec môže slovo v sebe na Vianoce obsiahnuť. Znamená to, že moderátorku zaujímalo čokoľvek späté s Vianocami. Akým spôsobom dospela k takému slovu? Pri tvorení tohto slova ukazuje sa ako najvýhodnejšie vychádzať z prídavného mena vianočný a prípony typickej pre podstatné mená *-osť*. Uvedieme ďalšie príklady ľudový - ľudovosť, pohodový - pohodovosť, masívny - masívnosť. Pri tejto komunikácii zmyslom bolo pochopiť zámer moderátorky, a to sa aj stalo. Nám už známa moderátorka v rádiu na sviatok Troch kráľov ohlásila: „...pozdravujeme všetkých, ktorí dnes Vianocujú“ (FM Rádio, 6.1.2011). S takou to slovotvorbou sme sa už stretli. Je evidentné, že proces slovotvorby je neustály a neohraničený. Novovzniknuté jazykové jednotky milo prekvapujú neobmedzenými spôsobmi slovotvorby. Ich opakovateľnosť v reálnej komunikácii svedčí o potrebe prekonávania handicapu jazykovej normatívnosti a o bohatosti slovotvorného potenciálu jazyka, ktoré spolu vytvárajú predpoklady pre mnohostrannú autorskú slovotvorbu. Táto posúva jazyk závažnou rýchlosťou vpred. Dva dni pred Silvestrom tá istá moderátorka rozhlasovej stanice FM zahlásila, že „... no, už sa nám zosilvesternieva“ (FM Rádio, 28.12.2010). Na uvedených príkladoch môžeme vidieť, že aj v mediálnej komunikácii sa viac stretávame s náhodnými slovami, ktoré pomenúvajú často úspešnejšie, ale hlavne mnohokrát výstižnejšie to, čo sa spisovným jazykom pomenovať nedá. Príležitostným slovom *zosilvesternieva* moderátorka aj pri svojej bohatej jazykovej výbave vyjadrila situáciu blížiaceho sa Silvestra najvýstižnejšie ako vedela. V Silvestrovskom vysielaní, v relácii Adela show, viedla rozhovor s host'om, českým hercom Donutilom, tvorcom príbehov. „*Nezažívam nič, čo by stálo za spríbehovanie*...“, reagovala moderátorka na bohatú životnú skúsenosť pána Donutíla a schopnosť herca vyjadrovať sa v príbehoch. Moderátorka mala na mysli, že v jej živote nie je dosť takých udalostí, ktoré by boli vhodné na vytváranie príbehov. Práve predponou *s-* pred slovesným podstatným menom výstižne vyjadrila doposiaľ nezačatý proces vytvárania príbehov (TV Markíza, 31.12.2010). Vianočné dvojčíslo týždenníka PLUS 7dní uviedlo celostranovú reklamu s názvom *Zbalíkuj sa do Tatier*. Cieľom je upútať pozornosť čitateľa na ponúkané výhodné ceny za skvelú lyžiarsku dovolenku už i v slovenských Tatrách. Spoločnosť ponúka víkendový balík, týždňový balík, ale aj predĺžený balík. Myslím si, že teraz je už úplne jasné, čo slovné spojenie *Zbalíkuj sa do Tatier* znamená. Novotvar *zbalíkuj*

sa je vlastne synonymum slova zbaľ sa. Presnejšie povedané, kúp si jeden z tých balíčkov, ktorý ti najviac vyhovuje a maj peknú dovolenku v Tatrách. Predpona z- pred slovesom vyjadruje uzavretosť, ukončenie procesu. Ide o expresívne slovo, ktoré nedáva priestor na zbytočné otáľanie. Výzva je jasná, treba ju akceptovať. Aj keď takáto slovotvorba nie je bežná v slovenskom jazyku, spĺňa však svoj komunikatívny zámer. Cieľom je, jednoducho, zaujať diváka, zatriktívniť stereotypnosť jazyka a umožniť divákovi kontakt s novou slovotvorbou. Je možné, že životnosť tohto slova bude veľmi krátka a bude späť len so životnosťou tejto reklamy. Možno ide o ďalšie nové slovo, ktoré obohatí našu slovnú zásobu.

Lingvokulturológia je tá oblasť jazykovedy, ktorá sa zaoberá vzťahom medzi jazykom a kultúrou. Vychádza z hypotézy, že jazyk je ovplyvnený kultúrou. Jazyk je preto prostriedkom na odzrkadlenie kultúry každého národa. Na základe uvedených príkladov môžeme potvrdiť, že okazionalizmy vytvárajú bohatú predstavu o komunikačnom potenciáli jazyka. Nové cesty slovotvorby dokazujú, že na vyjadrenie skutočného zámeru autora je treba neustále prekračovať hranice jazykovej normatívnosti a neustále otvárať možnosti novej slovotvorby.

Literatúra

- BUZZÁSYOVÁ, K. 1980: Okazionalizmy v slovenskej literatúre. In: *Studia Academica Slovaca*. 9. Red. J. Mistrík. Bratislava: Alfa, 1980.
- CHANPIRA, E. 1966: Ob okkazonal'nom slove i okkazonal'nom slovoobrazovaniji sovremennogo russkogo jazyka. Moskva Nauka, 1966.
- LIPTÁKOVÁ, Ľ. 2000: Okazionalizmy v hovorovej slovenčine. Náuka Prešov, 2000. ISBN 80-968202-8-1
- LYKOV, A.G. 1976: Súčasná ruská lexikológia. Moskva Vyššaja škola, 1976. ISBN 17-193-75
- SIPKO, J. 2002: Teksty s povyšennoj etnokul'turnoj konnotacijej. FF PU Prešov, 2002, s.258. ISBN 80-8068-143-0.

Abstract

In this article we solve the problem of occasional words in general, but mainly in particular meaning. Our aim is to present general characteristics of occasional words and reveal their tireless birth. At the same time we show their bid for expressing these the most subtle intentions, which our social and political life keeps bringing. We expose particular words and their concrete meanings. We focus on the process of their word-formation, simplicity and resource in the context. The more linguists are interested in them, the more they surprise us with their frequency, especially in journalistic style.